

บทที่ 8

กฎหมายครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของสังคม หากครอบครัวสงบสุข สังคมย่อมสงบสุขและเรียบร้อยปราศจากปัญหาสังคมไปด้วย อาทิ ปัญหาชู้สาว อาชญากรรมเกี่ยวเนื่องจากลูกจ้าง เด็กถูกทอดทิ้ง ครอบครัวแตกแยก เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวจึงเป็นสิ่งจำเป็น

ในสี่จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา นราธิวาส ปัตตานี และสตูล ได้ผ่อนผันการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวให้แก่ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยมีการใช้กฎหมายอิสลามแทนกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดก บทนี้จะได้ศึกษาสาระสำคัญของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว

8.1 การหมั้น (มาตรา 1435-1447)

การหมั้น คือ สัญญาที่ฝ่ายชายทำให้ฝ่ายหญิงโดยชอบด้วยกฎหมายว่าจะสมรสและอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภรรยา

เงื่อนไขในการหมั้น

1. ชายและหญิงต้องมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ หากอายุไม่ครบการหมั้นนั้นเป็นโมฆะ
2. ชายและหญิงที่เป็นผู้เยาว์จะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ผู้เยาว์จะทำการหมั้นได้ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลต่อไปนี้
 - 2.1 บิดาและมารดา ในกรณีที่มิทั้งบิดาและมารดา
 - 2.2 บิดาหรือมารดา ในกรณีที่บิดาหรือมารดาตาย หรือถูกถอนอำนาจปกครองหรือไม่อยู่ในสภาพหรือฐานะที่อาจให้ความยินยอมหรือโดยพฤติการณ์ผู้เยาว์ไม่อาจขอความยินยอมจากมารดาหรือบิดาได้
 - 2.3 ผู้รับบุตรบุญธรรมในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม
 - 2.4 ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบุคคลซึ่งอาจให้ความยินยอมตาม (2.1) (2.2) และ (2.3) หรือมีแต่บุคคลดังกล่าวถูกถอนอำนาจปกครอง
- “การหมั้นที่ผู้เยาว์ทำโดยปราศจากความยินยอมดังกล่าวเป็นโมฆะ”
3. ต้องมีการส่งมอบของหมั้น หรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นแก่หญิง ของหมั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินจะเป็นเพียงมากหรือน้อยเพียงใดก็ได้ เช่น หมากพลูกับผ้าขาวม้าก็ถือเป็นของหมั้นตามประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

● ผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา

— ต้องมีการส่งมอบของหมั้นแก่หญิง

ของการหมั้น

ของหมั้น คือ ทรัพย์สินที่ฝ่ายชายมอบให้แก่หญิงในเวลาหมั้น เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะทำการสมรสกับหญิง

1. ต้องเป็นทรัพย์สิน
2. ต้องเป็นของฝ่ายชายมอบให้ฝ่ายหญิง
 - ทรัพย์สินที่มอบให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองไม่ถือเป็นของหมั้น ต้องมอบโดยตรงแก่หญิงเท่านั้น
 - ทรัพย์สินที่ฝ่ายหญิงมอบให้ฝ่ายชายไม่ถือเป็นของหมั้น
3. ต้องให้ไว้ในเวลาทำสัญญาและฝ่ายหญิงต้องได้รับแล้ว
 - การมอบเฉพาะทะเบียนทรัพย์สินหรือการมอบเฉพาะโฉนดที่ดินถือว่ายังไม่ได้ส่งมอบ
 - สัญญากู้ไม่ถือเป็นของหมั้น เพราะไม่มีการส่งมอบเงิน
4. ต้องเป็นการให้ไว้เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงและได้ให้ไว้ก่อนการสมรส
 - เงินขอขมา ไม่ใช่ของหมั้น

ตัวอย่าง

ชายหญิงประกอบพิธีแต่งงานอยู่กินโดยมิได้จดทะเบียนสมรส เงินที่ฝ่ายชายมอบให้แก่ฝ่ายหญิงจึงมีใช้ของหมั้น เรียกคืนไม่ได้ (ฎีกา 1117/2535)

ผลของสัญญาหมั้น

การหมั้นไม่เป็นเหตุฟ้องร้องบังคับให้ทำการสมรสกันได้ เพราะสภาพแห่งสัญญาไม่เปิดช่องให้บังคับได้เมื่อหมั้นกันแล้วของหมั้นย่อมตกเป็นกรรมสิทธิ์ของฝ่ายหญิงทันที

กรณีมีเหตุทำให้ชายหญิงไม่อาจทำการสมรสได้ มีข้อพิจารณาเรื่องของหมั้น ดังนี้

1. กรณีไม่ต้องคืนของหมั้น เช่น ชายหรือหญิงตายก่อนการสมรส หรือชายเป็นฝ่ายไม่ยอมจดทะเบียนสมรส เป็นต้น
2. กรณีต้องคืนของหมั้น เช่น หญิงไม่ยอมจดทะเบียนสมรส โดยไม่มีเหตุผลที่อ้างกฎหมายได้ หญิงไปร่วมประเวณีกับชายอื่น เป็นต้น

การผิดสัญญาหมั้นและการเรียกค่าทดแทน

การผิดสัญญาหมั้น หมายถึง คู่หมั้นฝ่ายหนึ่งปฏิเสธยอมทำการสมรสโดยไม่มีเหตุผลที่จะอ้างกฎหมายได้ มีผลให้อีกฝ่ายหนึ่งเรียกค่าทดแทนได้

ค่าทดแทนความเสียหาย ที่จะเรียกได้ มีดังนี้

1. ค่าทดแทนความเสียหายต่อร่างกายหรือชื่อเสียง เช่น การกอดจูบ ลูบคลำ ล้วงเกินร่างกาย ความเสียหายในเรื่องชื่อเสียง ได้แก่ ความอับอาย การได้รับความรังเกียจจากหญิงอื่น

ความเสียหายทางจิตใจ เช่น เสียใจและผิดหวัง เรียกค่าทดแทนไม่ได้ เป็นต้น

ตัวอย่าง

ชายไม่สมรสกับหญิงคู่หมั้น และหญิงได้ร่วมประเวณีกับชายเป็นความเสียหายทางกายและชื่อเสียง เรียกค่าทดแทนได้ (ฎีกา 2625/2518)

2. ค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากได้ใช้จ่ายหรือต้องตกเป็นลูกหนี้จากการเตรียมการสมรสโดยสุจริตและตามสมควร เช่น ค่าปลูกเรือนหอ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูแขก

3. ค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากได้จัดการทรัพย์สินหรืออาชีพ เช่น หญิงเลิกทำการค้าหรือลาออกจากงานเพื่อเตรียมตัวสมรส หรือขายทรัพย์สินของตนโดยยอมขาดทุนเพื่อเตรียมตัวสมรส

4. ค่าทดแทนในกรณีเลิกสัญญาหมั้น เป็นกรณีคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่งประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง เช่น ปล้นทรัพย์ ข่มขืนกระทำชำเรา เป็นชู้กับภริยาผู้อื่น หรือฆ่าคนตาย คู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้น และเรียกค่าทดแทนได้

5. ค่าทดแทนจากชายอื่นที่ล่วงเกินหญิงคู่หมั้นทางประเวณี หญิงคู่หมั้นถูกข่มขืน ชายคู่หมั้นเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นได้ทันทีโดยไม่ต้องบอกเลิกสัญญาการหมั้น ถ้าหญิงยินยอมให้ชายอื่นล่วงประเวณี ชายคู่หมั้นต้องบอกเลิกสัญญาก่อน แล้วจึงเรียกค่าทดแทนได้

การสิ้นสุดของสัญญาหมั้น

สัญญาหมั้นจะสิ้นสุดในกรณีต่อไปนี้

1. คู่หมั้นตกลงเลิกสัญญาหมั้นด้วยใจสมัครทั้ง 2 ฝ่าย
2. การบอกล้างสัญญาหมั้นที่เป็นโมฆะ เช่น การหมั้นของผู้เยาว์โดยปราศจากความยินยอมจากบิดามารดา ของหมั้นต้องคืนแก่ฝ่ายชาย เป็นต้น
3. ความตายของคู่หมั้น กรณีนี้ไม่จำเป็นต้องคืนของหมั้นแก่ชาย
4. การบอกเลิกสัญญาหมั้น เมื่อมีเหตุสำคัญเกิดขึ้นกับคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น วิกลจริต ไปร่วมประเวณีกับชายอื่น เป็นต้น

สินสอด (มาตรา 1437)

สินสอด คือ ทรัพย์สินที่ฝ่ายชายมอบให้แก่ฝ่ายหญิงเป็นค่าตอบแทนที่ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเลี้ยงดูหญิงมาจนได้สมรสกับชาย ตามประเพณีถือเป็นค่าน้ำนม แต่ไม่ถือเป็นสาระสำคัญของการหมั้นหรือการสมรส ดังนั้น จะทำการหมั้นหรือสมรสโดยมีสินสอดหรือไม่ก็ได้

หากมีการส่งมอบสินสอดแล้วต่อมาภายหลังมีเหตุที่ทำให้ไม่อาจหมั้นหรือสมรสกันได้ ฝ่ายหญิงจะต้องคืนสินสอดแก่ฝ่ายชายหรือไม่ มีข้อพิพาทดังนี้

กรณีเรียกสินสอดคืนได้

1. ถ้าไม่มีการสมรสโดยมีเหตุสำคัญเกิดกับหญิง เช่น เป็นโรคร้ายแรง เกิดอุบัติเหตุเสียโฉม หญิงไปร่วมประเวณีกับชายอื่น เป็นต้น

2. ถ้าไม่มีการสมรสโดยฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายผิด เช่น บิดามารดาหญิงไม่ยอมให้สมรสโดยปราศจากเหตุอันควร หญิงคู่หมั้นทิ้งชายไปอยู่ต่างประเทศ เป็นต้น

กรณีไม่ต้องคืนสินสอด

1. ชายและหญิงแต่งงานกันตามระเพณีแต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสด้วยความสมัครใจทั้งสองฝ่าย
2. คู่หมั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย

8.2 การสมรส (มาตรา 1448-1460)

การสมรส คือ การที่ชายและหญิงสมัครใจอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาชั่วชีวิต โดยไม่เกี่ยวข้องทางชู้สาวกับบุคคลอื่น การสมรสจะสมบูรณ์ตามกฎหมายต้องมีการจดทะเบียนสมรส

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการสมรส

1. คู่สมรสฝ่ายหนึ่งต้องเป็นชาย อีกฝ่ายหนึ่งต้องเป็นหญิง โดยถือเพศตามที่กำเนิดมา เช่น ชายแปลงเพศเป็นหญิง จะทำการสมรสไม่ได้
2. การสมรสต้องทำโดยสมัครใจของชายและหญิง
3. คู่สมรสต้องอยู่กินกันฉันท์สามีภริยาไปจนชั่วชีวิต
4. จะต้องมิใช่คู่สมรสเพียงคนเดียว
5. จะต้องมีการจดทะเบียน

ตัวอย่าง

หญิงกับหญิงอยู่ด้วยความรักใคร่ ฉันท์ชู้สาว ทำมาหากินร่วมกัน ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างที่อยู่ด้วยกัน ไม่ถือเป็นสินสมรส (ฎีกา 3715/2532)

เงื่อนไขการสมรส

เงื่อนไขในการสมรสแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ เงื่อนไขที่เป็นโมฆะและเงื่อนไขที่เป็นโมฆียะ

1. เงื่อนไขในการสมรสที่เป็นโมฆะ หากมีกรณีต่อไปนี้ การสมรสเป็นโมฆะ (มาตรา 1494-1500)

- 1.1 ชายหรือหญิงเป็นคนวิกลจริตหรือเป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- 1.2 ชายหรือหญิงเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมญาติบิดาหรือมารดาเดียวกัน

1.3 ชายหรือหญิงเป็นคู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่ขณะทำการสมรส

2. เงื่อนไขการสมรสที่เป็นโมฆียะ (มาตรา 1504-1510) ในกรณีต่อไปนี้

- 2.1 ชายและหญิงมีอายุไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์
- 2.2 ผู้เยาว์ที่จะทำการสมรส ไม่ได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
- 2.3 การสมรสโดยถูกกลฉ้อฉล คือ หลอกลวงให้ทำการสมรส

2.4 การสมรสโดยถูกข่มขู่จนถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มีการข่มขู่จะไม่ทำการสมรส

การสิ้นสุดของการสมรส (มาตรา 1501-1503)

การสิ้นสุดของการสมรส ได้แก่กรณีต่อไปนี้

1. คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย เป็นการตายโดยธรรมชาติไม่รวมถึงการสาบสูญ
2. การหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย
3. การหย่าโดยการฟ้องหย่า การฟ้องหย่าต่อศาลต้องมีสาเหตุดังนี้ (มาตรา 1516)

3.1 สามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามี เป็นชู้หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาชญา

3.2 สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว เป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

ก. ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

ข. ได้รับความดูถูกเกลียดชัง เพราะเหตุที่คนเป็นสามีหรือภริยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่

ต่อไป

ค. ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควรเมื่อมีสภาพสามีภริยา

3.3 สามีหรือภริยาทำร้ายหรือทรมานร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ต้องเป็นการร้ายแรง

3.4 สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกิน 1 ปี

3.5 สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือไปจากภูมิลำเนาเกิน 3 ปี โดยไม่มีใครทราบแน่ว่าเป็นตายร้ายดีประการใด

3.6 สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรง

3.7 สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกิน 3 ปี และไม่อาจทนอยู่ร่วมกันต่อไปได้

3.8 สามีหรือภริยาผิดทัณฑ์บนที่ทำไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ

3.9 สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่ง

3.10 สามีหรือภริยามีสภาพร่างกายทำให้ไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา (1461-1472)

เมื่อชายหญิงได้จดทะเบียนสมรสกันแล้ว ก่อให้เกิดความสัมพันธ์และเกิดสิทธิหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน แบ่งออกเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวและความสัมพันธ์เกี่ยวกับทรัพย์สิน

ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสามีกับภริยา

1. สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยา หมายถึง จะต้องอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน เว้นแต่มีความจำเป็นทางอาชีพการงาน มีการร่วมประเวณีต่อกัน

2. การแยกกันอยู่เป็นการชั่วคราว อาจมีสาเหตุดังนี้

2.1 ตกลงแยกกันอยู่ชั่วคราว

2.2 ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้แยกกันอยู่

3. สามีภริยาต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน
4. สามีภริยาต้องเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง

ความสัมพันธ์เกี่ยวกับทรัพย์สิน

ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยามี 2 ประเภท คือ สินส่วนตัวและสินสมรส

สินส่วนตัว คือ ทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของฝ่ายสามีหรือฝ่ายภริยาแต่เพียงฝ่ายเดียว แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ทรัพย์สินที่มีอยู่เดิมก่อนสมรส
2. เครื่องใช้ส่วนตัว เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ และเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ

3. ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือโดยการให้โดยเสน่หา

4. ของหมั้น

สินสมรส คือ ทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของสามีและภริยาแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท

1. ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างสมรส ทรัพย์สินทุกชนิดที่ได้มาถือเป็นสินสมรส เช่น เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ เงินได้จากการถูกสลากกินแบ่ง เป็นต้น

2. ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาด้วยการให้หรือโดยพินัยกรรม ซึ่งระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นสินสมรส

3. ทรัพย์สินที่เป็นดอกผลของส่วนตัว ซึ่งหมายรวมทั้งดอกผลธรรมดาและดอกผลดินนัย เช่น

- ก่อนสมรสสามีมียว 20 ตัว ต่อมาวัวตกลูก 10 ตัว ลูกวัวเป็นสินสมรส
- ก่อนสมรสสามีภริยามีเงินฝาก 2 ล้านบาท ระหว่างสมรสได้ดอกเบี้ย 2 หมื่นบาท ดอกเบี้ยเป็น

สินสมรส

- ดอกผลดินนัย เช่น ดอกเบี้ย กำไร ค่าเช่า เงินปันผล เป็นสินสมรส เป็นต้น

การจัดการทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา (มาตรา 1476-1493)

การจัดการ หมายถึง การดูแลรักษา ใช้สอย สงวนไว้ ทำให้งอกเงย จำหน่าย จ่ายโอน จำนอง จำนำ หรือก่อให้เกิดภาระติดพันในทรัพย์สิน แบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ การจัดการสินส่วนตัว และการจัดการสินสมรส

1. การจัดการสินส่วนตัว เจ้าของทรัพย์สินย่อมมีอำนาจจัดการได้โดยลำพัง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธิเกี่ยวข้องด้วย

2. การจัดการสินสมรส แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 การจัดการสินสมรสธรรมดา หมายถึง สินสมรสที่ไม่ใช่สังหาริมทรัพย์ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธิเกี่ยวข้องด้วย

2.2 การจัดการสินสมรสที่สำคัญ ได้แก่ สินสมรสที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ (มาตรา 1476) ทั้งสามีและภริยาต้องจัดการร่วมกันทั้งสองฝ่าย การจัดการสินสมรสที่สำคัญมีดังนี้

1. ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนกรรมสิทธิ์จำนอง

2. ก่อตั้งหรือทำให้สิ้นสุดลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์

3. ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกิน 3 ปี

4. ให้กู้ยืมเงิน

5. ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอสมควรแก่ฐานานุรูป เพื่อการกุศล เพื่อการสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา

6. ประนีประนอมยอมความ

7. มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย

8. นำทรัพย์สินไปเป็นประกันหรือหลักประกันต่อเจ้าหน้าพนักงานหรือศาล

การจัดการร่วมกันของสามีภริยา กระทำได้โดยร่วมกันหรือให้ความยินยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งไปจัดการโดยลำพัง

ผลของการจัดการสินสมรสที่สำคัญโดยไม่ได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งถือว่าไม่สมบูรณ์ อาจถูกศาลสั่งเพิกถอนได้ เว้นแต่จะได้ให้สัตยาบันแก่การจัดการสินสมรสนั้น หรือบุคคลภายนอกได้กระทำโดยสุจริต และมีค่าตอบแทน

ข้อยกเว้นการจัดการสินสมรส ซึ่งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจัดการได้โดยลำพัง มีดังนี้

1. คู่สมรสตกลงแยกกันจัดการสินสมรส
2. ศาลสั่งแยกสินสมรสเมื่อสามีหรือภริยาตกเป็นคนที่ไร้ความสามารถ
3. คู่สมรสถูกศาลสั่งเป็นบุคคลล้มละลาย
4. ศาลสั่งให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดการสินสมรส

บิดามารดากับบุตร (มาตรา 1536-1584)

บุตรเกิดจากหญิงใด โดยข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นแต่ชายใดจะเป็นบิดาของบุตรหรือไม่ กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบิดา จนกว่าจะมีข้อพิสูจน์ได้ว่ามิใช่บิดา

ข้อสันนิษฐานว่าเด็กเป็นบุตรบิดา

1. เด็กเกิดระหว่างสมรสหรือภายใน 310 วัน นับแต่การสมรสสิ้นสุดลง
2. เด็กเกิดจากการสมรสที่เป็นโมฆะหรือโมฆียะ
3. เด็กที่เกิดจากหญิงมีสมรสใหม่ภายใน 310 วัน นับแต่ขาดจากการสมรสเดิม ถือเป็นบุตรของสามีคนใหม่

4. เด็กนอกสมรส จะถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้ให้กำเนิดได้ดังนี้

4.1 ชายผู้ให้กำเนิดบุตรจดทะเบียนสมรสกับมารดาของบุตรในภายหลัง มีผลให้เด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชาย

4.2 ชายผู้ให้กำเนิดบุตรจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร หรือขอให้ศาลสั่งให้ชายจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร เช่น ชายขอจดทะเบียนรับรองบุตรที่เกิดจากภริยาน้อย เป็นต้น

4.3 เด็กฟ้องศาลขอให้ชายผู้ให้กำเนิดรับตนเป็นบุตรโดยอาศัยเหตุต่าง ๆ เช่น ชายให้อุปการะเลี้ยงดู และให้ใช้ชื่อสกุล ชายข่มขืนกระทำชำเรามารดาเด็กจนตั้งครรภ์ เป็นต้น

สิทธิหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตร

กฎหมายได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน ทั้งนี้ เพื่อความสุขในครอบครัวโดยคำนึงถึงประโยชน์ของบุตรเป็นสำคัญ ดังนี้

1. สิทธิของบุตรในการใช้ชื่อสกุลของบิดาหรือมารดา
2. สิทธิของบุตรในการได้รับสัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดา
3. บิดามารดาและบุตรต่างมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน
4. บุตรผู้เยาว์อยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา
5. บิดามารดามีสิทธิจัดการทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์
6. บุตรจะฟ้องบุพการีไม่ได้

ตัวอย่าง

พ่อตาฆ่าลูกเขย บุตรสาวจะเป็นโจทก์ฟ้องบิดาในความผิดฐานฆ่าคนตายไม่ได้ ในกรณีเช่นนี้ัยการสามารถฟ้องคดีแทนบุตรได้

